

АНАЛІЗ ЧАСОВИХ РЯДІВ ДИФУЗІЙНИХ ІНДЕКСІВ БІЗНЕС-КЛІМАТУ УКРАЇНИ

Потьомкін Ігор Олександрович

аспірант,

Державний університет економіки і технологій

Кучерова Ганна Юріївна

доктор економічних наук, професор кафедри управління бізнесом,

Державний університет економіки і технологій

Методологія дослідження бізнес-клімату загалом спирається на методи побудови рейтингів, індексний метод, експертні методи, соціологічні (опитування), методи економіко-математичного моделювання, зокрема економетричні, прогнозування, сценарний, також порівняльний аналіз та інші. Переважна більшість показників визначаються на основі результатів опитування представників бізнесу, що обумовлює їх суб'єктивність. Втім, лише комплексне їх застосування забезпечує достовірність отриманих значень показників бізнес-клімату. Крім того, результати актуальні лише на період t . Взагалі, окремо застосовані методичні підходи мають ряд обмежень та недоліків, що в цілому знижує довіру до результатів їх використання внаслідок односторонності чи суб'єктивності. Відзначено цінність досліджень саме суб'єктивних показників, таких як дифузійні індекси, що будуються на результатах опитувань, зокрема, науково-практичну цінність становить ВАЕІ – Business activity expectations index – аналог Business Confidence Index. Значення та динаміка їх часових рядів відображає, чи є сприятливими умови для ведення бізнесу і наскільки. Тоді як розрахунок Business outlook index (BOI) базується на результатах опитувань експертної фахової групи, що визначає його певну суб'єктивність, та відображає в цілому сприйняття поточного стану, очікування бізнесу майбутніх перспектив економіки. Також, досліджуватись планується ВАЕІ по сектору промисловості, торгівлі, будівництва та послуг. Загалом, ВАЕІ та BOI використовуються для оцінювання сприятливості бізнес-клімату та характеристики тенденцій економічних змін з метою обґрунтування управлінських та стратегічних рішень.

Проведемо аналіз динаміки досліджуваних показників, рис. 1, 2.

Ряд динаміки індексів BOI та ВАЕІ в Україні має досить волатильний характер. На жаль дані 03.2022-05.2022 відсутні у зв'язку із повномасштабним вторгненням окупантів в Україну. Мінливість пов'язана із соціально-економічними та політичними особливостями територіального розвитку держави. Зокрема, початком російської

окупації українських територій ще з 2014 року. Зауважимо, що порогове значення ВОІ становить 100п., перевищуючи рівень якого бізнес очікує підйом в економіці, не досягаючи рівня – спад. Для показника ВАЕІ порогове значення становить 50 п., подібно ВОІ, бізнес очікує підйом в економіці, коли значення показника перевищує 50 п., і спад – не досягаючи 50 п. Після кризи 2014 року високо волатильний зростаючий тренд ВОІ спостерігаємо саме до першого кварталу 2019 року (119.7 п.). Досягнуте зазначене пояснюється очікуванням щодо зростання обсягів виробництва товарів та послуг, підвищення рівня ділової активності, помірності валютних та інфляційних ризиків. В свою чергу динаміка ВАЕІ ще більш стабільна та низхідна з 2019 р. до початку 2020 р. На той час бізнес сильно турбувався щодо високого рівня цін на всі види ресурсів та матеріалів. Також спостерігаємо різкий спад до другого кварталу 2020 року (90.8 п ВОІ), помірне зростання і подальше ще глибше зниження аж до рівня 72.6 п. ВОІ у другому кварталі 2022 року та зниження до 01.2022 року показника ВАЕІ до значення 40.5, що пояснювалося запровадженням протиепідеміологічних заходів, недостатністю попиту, браку обігових коштів, нестабільністю політичної ситуації.

Business Outlook Index (BOI) of Ukrainian companies

Business outlook index (BOI) build on the base of qaurtarly Business Outlook Survey of Ukrainiane companies by National bank of Ukraine

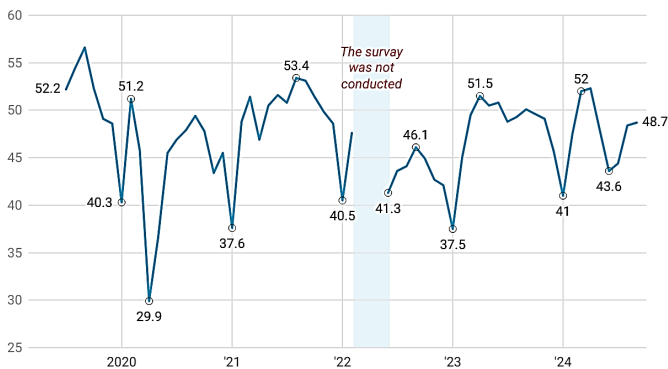
Source: National Bank of Ukraine • Created with Datawrapper

Рис. 1. Часовий ряд ВОІ за період 2 квартал 2006-2 квартал 2024 років

Незважаючи на кризові стани ряд динаміки відновлює позитивну траєкторію і зростає до другого кварталу 2023 року (104.5 п ВОІ) та (50.8% ВАЕІ). Нарешті бізнес почав очікувати зростання ділової

активності в умовах війни. Покращення очікувань бізнесу пояснювалося завдяки зростанню залізничних та морських перевезень, стійкості валютного ринку, помірних інфляційних очікувань, сезонної активності ринків. Але вже другий квартал 2024 року закінчується помірним зниженням значень показників до рівня 100.6 п. ВОІ та 48,7% ВАЕІ. Погіршення настроїв безумовно визначені наслідками війни, посилення обстрілів критично важливих об'єктів, недостатності фінансування, обмеження доступу до західного кордону. Очікуються зменшення обсягів виробництва товарів та послуг в Україні. Також є негативні очікування щодо розвитку власних підприємств, посилення девальвації національної валюти, зростання потреби в позикових коштах, зростання цін на енергоресурси, сировину, матеріали. І загалом, відзначалась необхідність у забезпеченні стійкості, стабільності та безпеки для бізнесу за всіма видами діяльності.

The business activity expectations index (BAEI) of Ukrainian companies

The business activity expectations index (BAEI) build on the base of monthly Business Outlook Survey of Ukrainiane companies by National bank of Ukraine

Source: National Bank of Ukraine - Created with Datawrapper

Рис. 2. Часовий ряд ВАЕІ за період 2019–2024 роки

Зважаючи на високий рівень непередбачуваності значень показників пропонуємо в подальших дослідженнях часові ряди ВАЕІ та ВОІ дослідити засобами кількісного рекурентного аналізу.

Список використаних джерел:

1. Semerikov, S., Kucheroва, H., Los, V., & Ocheretin, D. (2020) Neural network analytics and forecasting the country's business climate in conditions of the coronavirus disease (COVID-19). In *Proceedings of the 7th International Conference "Information Technology and Interactions" (IT&I-2020)*. Kyiv.

2. Ocheretin, D., Los, V., Kucherova, H., & Bilka, O. (2020) An alternative approach to modeling the country's business climate in conditions of limited information. *E3S Web of Conferences*, vol. 166. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016613024>

3. National Bank of Ukraine. (n.d.). Monthly business outlook survey. Available at: https://bank.gov.ua/en/publications?page=1&perPage=5&search=&document=&pubCategory=27&keywords=&created_from=&created_to= (accessed September 20, 2024).

4. Trading Economics. (n.d.). Ukraine business confidence. Available at: <https://tradingeconomics.com/ukraine/business-confidence> (accessed September 20, 2024).